

ΧΥΡΙΑΚΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΠΡΟΠΑΗΡΩΤΕΑ

Διὰ μὲν τὰς Ἀθήνας Δραχ. ν. 6
Διὰ δὲ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς Ἐπαρχίας. 7
Διὰ δὲ τὸ Ἐξωτερικὸν φράγκα χρυσ. 8
Διὰ δὲ τοὺς ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ τῆς Ἀνατολῆς
μετὰ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν 10
Οὐδεμίᾳ πληρωμῇ γίνεται ἄνευ ἀποδείξεως.
Πᾶσα δὲ ἀπόδειξις πληρωμῆς πρέπει νὰ ᾖ ἐντυπος καὶ νὰ
φέρῃ τὴν Σφραγίδα καὶ τὴν Ἰσογραφὴν τῆς Διευθύνσεως.

Συντάσσεται ὑφ' οὗ καὶ ἀνέκαθεν ὄρους.

Ἐπιστολαί, ὡς καὶ πᾶν ἔγγραφον, ἐπιγράφονται

**Πρὸς τὴν Σύνταξιν τῆς Θεολογικῆς
ἐφημερίδος «Σιών» εἰς Ἀθήνας.**

Ἐκδίδεται τετράκις τοῦ μηνός.

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ

Ἐν Ἀθήναις παρὰ τῇ Δ. εὐθύνει τῆς Θεολογικῆς ἐφημερίδος
Σιών (Παρὰ τῇ Ἀγ. Εἰρήνῃ, ὁδ. Καρόρη, ἀριθ. 7)

Ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ Ἐξωτερικῷ παρὰ τοῖς κ. κ. ἀν-
ταποκρίταις αὐτῆς.

Διατρίβαι σύντομοι καὶ σύμφωνοι πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐφη-
μερίδος γίνονται διδόνται πρὸς καταχώρησιν.

«Καθεύδοντες διατελοῖτε ἂν, εἰ μὴ τινα ἄλλον
ὁ Θεὸς ἐπιπέμψῃ κηδόμενος ὑμῶν»
Σωκράτης.

«Ἦζει ἐκ ΣΙΩΝ ὁ ρυόμενος . . . ἐκ γὰρ Σιών ἐξελεύσεται
νόμος, καὶ κρινεῖ ἀνά μέσον τῶν ἐθνῶν»
Ἡσαΐας.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΗ' ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

Ἱεροσόλυμα 17 Ἀπριλίου 1888.

Κύριε Διευθυντὰ τῆς «Σιών»,

Ἀνέβην τὴν ἐκ 18 βαθμίδων κλίμακα, ἣν ἀνέ-
φερον ἐν τέλει τῆς 15', ἐπιστολῆς μου, καὶ ἵσταμαι
ἤδη ἐπὶ τοῦ ὄρους Γολγοθᾶ, ὅπως λάβω ἐκ τοῦ πλη-
σίον τὰς περὶ τοῦ μέρους τούτου σημειώσεις. Εἶναι
ἤδη νῦν μετὰ τὸ πέρας τῆς ἱεράς Ἀκολουθίας τοῦ
πρώτου Νομίου, καὶ ἵσταμαι στηριζόμενος ἐπὶ τῶν
κιγκλίδων τῆς κλίμακος, ἀτενίζων ἀκριβῶς εἰς τὸν
τόπον, ἐν ᾧ ἐπήχθη ὁ Σταυρὸς, καὶ ἔρρευσεν τὸ αἷμα
τοῦ Σωτῆρος τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅποις ἔξοχοι!
ὅποις ἀπερίγραπτοι ἐντυπώσεις! Ἰσταμαι ἐπὶ τοῦ
σεμνοτέρου καὶ ἀγιωτέρου τόπου τῆς γῆς. Ἰσταμαι
ἐπὶ τοῦ λόφου, ὅστις ἐγένετο τὸ θέατρον τῶν παθῶν
καὶ τῶν τελευταίων ἀλγεινοτάτων σκηνῶν τοῦ κατ'
ἐξοχὴν μαρτυρικοῦ θανάτου, δι' οὗ ἐξηγορήθη ὁ πε-
πραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν ἄνθρωπος, δι' οὗ θά-
νατος ἀνεγεννήθη ἡ φύσις, ἀνεκλήθη ἡ προσωπικὴ
τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερία, καὶ ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς
ἀληθοῦς ἀναπτύξεως, τῆς ὑγιούς σοφίας καὶ τοῦ
ὑγιούς καὶ ἀσφαλοῦς πολιτισμοῦ τῶν ἐθνῶν. Ἰστα-
μαι ἐπὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐπραγματοποιήθησαν πάντα
τὰ κεκηρυγμένα ὑπὸ τῶν προφητῶν, πάντα τὰ σκια-
γραφέντα ὑπὸ τῶν φιλοσόφων, πάντα τὰ προσδοκώ-
μενα ὑπὸ τῶν ἐθνῶν. Ἰσταμαι ἐπὶ τοῦ τόπου, ἐνθα
ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἐτέθη ἀνεφύμενη ἀπέναντι τῆς
Νέας Διαθήκης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, καὶ ὑπε-
γράφη καὶ ἐπεσφραγίσθη αἰώνιον καὶ ἀναλλοίωτον
συμβόλιον μεταξὺ πλάσμου καὶ πλάσματος, τὸ συμβό-
λιον τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλη-
σίον. Ἰσταμαι, τέλος, ἐπὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ οἱ δάκτυ-
λοι τοῦ Δημιουργοῦ, ἐμβάφαντες τὴν ὀλίβιον διὰ τὸν
κόσμον γραφίδα ἐν τῷ ἐκρέοντι αἵματι ἐκ τῆς πλευ-
ρᾶς τοῦ Σωτῆρος, ἀνέγραψαν ἀνεξίτηλως ἐπὶ τῶν
πτυχῶν τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου τὴν λέξιν ἀνά-
πλασις.

Ἐπὶ τοῦ τόπου τούτου ἵσταμαι, ὅστις καλεῖται
Γολγοθᾶς, ἡ Κρανίου τόπος. Ὁ λόφος οὗτος συγ-
κεντροῖ ἐν ἐαυτῷ πολλὰς σοβαρὰς καὶ διδασκτικὰς
παραδόσεις, ἅς οἱ ἄνθρωποι, ὡς ἱερεὶς καὶ πολυτί-
μους, ἐτήρησαν, καὶ διαδοχικῶς ἀπὸ πατέρων εἰς
τέκνα μετέδωκαν. Ἡ πολυτιμότερα καὶ ἀρχαιότερα
τῶν παραδόσεων τούτων εἶναι, ὅτι ὁ πρωτόπλαστος
Ἀδάμ, ἐκδιωχθεὶς ἐκ τοῦ ἐν Ἐδέμ ἐπιγείου παραδεί-
σου, κατέφυκε τὰ μέρη τῆς Ἰουδαίας, τὰ δὲ λεί-

ψαν αὐτοῦ, καὶ ἰδίως ἡ κεφαλὴ, ἐτάφησαν ὑπὸ τὸν
λόφον τοῦτον τοῦ Γολγοθᾶ, ὅστις διὰ τοῦτο καὶ ἐπε-
κλήθη Κρανίου, καὶ τόπος Κρανίου. Ἐπὶ τοῦ λόφου
τούτου λοιπὸν ἐστήριξεν ὁ Ἄδης, ἐπὶ 3,000 καὶ
ἐπέκεινα ἔτη, τὰς ἐνδείξεις τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ
τὸ μαρτύριον τῆς νίκης, ἣν ὁ ἄρχων αὐτοῦ, ὁ διά-
βολος, ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλὰ τὸ
πλήρωμα τῶν κειρῶν ἐλήλυθε· καὶ ἐν αὐτῷ τῷ λόφῳ
τοῦ Γολγοθᾶ ἡ σημεῖα τοῦ Ἄδου κατρηχυμένη κα-
τεδιδόθη, καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἀντετάπη διὰ παν-
τός· τὸν κεντὸν δὲ ἐπὶ τοῦ λόφου αὐτοῦ ἀνυψώθη ὁ
ἱστός τῆς νικηφόρου σημαίας, ἦτοι ὁ Σταυρὸς τοῦ
Χριστοῦ, δι' οὗ ὁ Ἄδης κατέβληθη, ὁ θάνατος ἐνι-
κλήθη, ὁ οὐρανὸς ἠνοιχθήναι, καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος
ἀνέκτισεν ἐλπίδας αἰωνίου ζωῆς.

Ἐν τούτοις ὑπῆρχον ἐκαστοτε ἄνθρωποι, δικρι-
λονεικῆσαντες τὴν γνησιότητα τοῦ λόφου τούτου τοῦ
Γολγοθᾶ, ὅτι δῆθεν εἶναι ἄδηλον, ἐν ὧντος ὁ τό-
πος οὗτος εἶναι ἐκεῖνος, ἐν ᾧ ἐπήχθη ὁ Σταυρὸς
τοῦ Χριστοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο ἀνάγκη νὰ γράψω ὀλίγα,
ἀφορῶντα εἰς τὴν γνησιότητα τοῦ λόφου τούτου ὡς
λόφου Γολγοθᾶ.

Ἀρκεῖ ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ διανοηθῇ τις, καὶ νὰ
λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸ σημεῖον ἐνδιαφέρον, τὸ ὅποιον
ἔχον ἀνέκαθεν οἱ Χριστιανοὶ περὶ τῶν ἁγίων τόπων,
καὶ ἰδίᾳ περὶ τοῦ Γολγοθᾶ καὶ τοῦ Τάφου τοῦ Σω-
τῆρος· ἀρκεῖ δὲ καὶ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἱστορικὴν
ἀλήθειαν, ὅτι ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Χριστοῦ μέχρι
τῆς σήμερον οὐδέποτε, οὐδ' ἐπὶ μίαν ἡμέραν, ἐξέλι-
πον οἱ Χριστιανοί, ἢ ἡ ὑπεροχὴ τῶν Χριστιανῶν, ἐκ
τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἀμέσως θὰ ἀναγ-
νωρίσῃ καὶ θὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι οἱ ἐκαστοτε Χρι-
στιανοί, μέγιστον ἐνδιαφέρον ἔχοντες περὶ πάντων τῶν
ἁγίων προσκυνημάτων, καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν μερῶν, ἐν
οἷς ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη ὁ Σωτὴρ, ἐτήρησαν πι-
στῶς, καὶ μετέδωκαν ἀλληλοδιαδόχως εἰς ὅλους τοὺς
μετὰ ταῦτα Χριστιανούς μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν
ἵσταμαι ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου λαμβάνων τὰς σημει-
ώσεις καὶ ἔχων ἐνώπιόν μου πληθὺν λαὸν διαφόρων
ἐθνῶν καὶ γλωσσῶν κλίνοντας γόνυ καὶ προσκυνοῦν-
τας, ἐτήρησαν, λέγω, καὶ μετέδωκαν πιστῶς καὶ
ἀδιακρίλονεικῶς τὸν γνήσιον Γολγοθᾶν καὶ τὸν
γνήσιον Τάφον τοῦ Σωτῆρος. Ἐξ ἄλλου μέρους, αἱ
καταβληθεῖσαι προσπάθειαι ἐκ μέρους τῶν εἰδωλολα-
τρῶν, ὅπως βεβηλώσωσι τοὺς ἱεροὺς τούτους τόπους,
ὑπῆρχαν τοσαῦται πειρικαὶ μαρτυρίαι περὶ τῆς γνη-
σιότητος αὐτῶν· ἰδίᾳ δὲ μάλιστα ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτο-
κράτορος Ἀδριανοῦ ἀναστήλωσις τῶν εἰδώλων τῆς
Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Διὸς ἐπὶ τῶν κατ' ἐξοχὴν σε-
μνωμάτων τούτων τῆς Χριστιανικῆς κοινότητος ὑ-

πῆρξεν ὅχι πλέον μαρτυρία, ἀλλὰ φωνὴ κραυγάζουσα
διηνεκῶς, «ἐνθάδε ἀκριβῶς ὑπάρχει ὁ τόπος τῆς σαυ-
ρώσεως καὶ τῆς ταφῆς τοῦ καταδικωμένου Ἰησοῦ
τοῦ Ναζωραίου».

Ἐκ τούτων πάντων ἔπεται, ὅτι ἐὰν τὰ μέρη
ἐκεῖνα τοῦ Γολγοθᾶ καὶ τοῦ Τάφου ἔμενον ἐπὶ 150
ἔτη χωρὶς οὐδενὸς μνημείου, δεικνύοντος ἀκριβῶς τὸν
τόπον, δὲν ἐξάγεται ὅτι καὶ ὁ τόπος ἦτο ἄγνωστος.
Οἱ Χριστιανοὶ καὶ κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα ἐγίνωσκον
ἀκριβῶς τὰ ἅγια μέρη ἐκ πιστῆς παραδόσεως, καὶ
μετέβαινον, καὶ ἐκλινον γόνυ, καὶ προσκύνουν ἐκεῖ,
ὅπῃ καὶ προσκύνουν τὴν βεβηλωσιν τῶν μερῶν
αὐτῶν ἐκ μέρους τῶν εἰδωλολατρῶν, καὶ μάλιστα
τὴν ἀνύψωσιν ἀγκυμάτων τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ
Διὸς ἐκ μέρους αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Αἰλίου Ἀ-
δριανοῦ, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ παραδιάσει τοὺς Χρι-
στιανούς, ἵνα κλίνωσι γόνυ ἐνώπιον τῶν εἰδώλων, καὶ
προσκυνήσωσι τὸν Δία καὶ τὴν Ἀφροδίτην ἀντὶ τοῦ
Χριστοῦ. Ἐνταῦθεν καὶ ὁ περιηγητὴς Σατωδριάνδος,
γράφων περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ Γολγοθᾶ, εἶπε·
«ἡ μορφή τῆς εἰδωλολατρίας ἐκίρηνεν ἀνὰ τὸν κό-
σμον τὴν μορφήν τοῦ Σταυροῦ, τὴν ὁποίαν μετὰ
πνεύματος ἡγωνία νὰ κατακαλύψῃ καὶ ἐξορτάσῃ».
Ὅντως, δὲν ἦτο ποτε δυνατόν, οὔτε ἡ Ἀφροδίτη, οὔτε
ὁ Ζεὺς νὰ ἀνατρέψωσι τὸν Χριστὸν, ἢ δὲ ἀδικία, ἢ
βεβηλώσις, καὶ ἡ ὕβρις ἐγένοντο στρατιῶται καὶ πι-
στοὶ φύλακες τοῦ Γολγοθᾶ καὶ τοῦ Τάφου τοῦ Σω-
τῆρος, δεχθέντων τὰς προσβολὰς καὶ τὰς ὕβρεις χω-
ρὶς πρακτικοῦ ἀποτελέσματος, ὡς ὁ καθρὺς χρυσὸς
μένει ἀναλλοίωτος, φέρων τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ ἀ-
ξίαν καὶ ἐν τῷ πυρὶ, καὶ ἐν οἰωδῇ ποτε ἀκαθάρτῳ μέρει
ἂν κεῖται. Ὁ εἰδωλολατρικὸς Ναὸς, ἀνεγερθεὶς ἐπὶ
τοῦ Γολγοθᾶ περὶ τὸ 126 ἔτος μ. Χ., ἐξασφάλισε
τὰς παραδόσεις, καὶ ὑπέδειξεν ἀκριβῶς τὸν βεβηλω-
θέντα διὰ τῶν εἰδώλων τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀφροδί-
της ἱερὸν τόπον εἰς τὴν μετὰ ταῦτα εὐσέβειαν τοῦ
πρώτου Χριστιανοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ
μεγάλου. Ἀλλως δὲ, καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἦσαν ἱκανοὶ
ἐν Ἱερουσαλὴμ, ὅπως συντηρήσωσιν ἐκ τῆς παραδό-
σεως ἀναλλοίωτον τὴν γνησιότητα τοῦ ἱεροῦ τόπου.

Ἐκ τῆς ἱστορίας δὲ μαρτυρεῖται, ὅτι ἡ ἀγία Ἐ-
λένη, σκοποῦσα νὰ ἀνεγείρῃ ἱερὸν Ἱεμενος ἐπὶ τοῦ
Γολγοθᾶ, ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἀκριβῶς ἀπὸ
τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐπήχθη ὁ Σταυρὸς. Ἡ πρώτη λοι-
πὸν ἐργασία τῆς εὐσεβοῦς αὐτοκρατορίας ἦτο νὰ
ἀπαλλάξῃ τὸν τόπον τοῦτον ἐκ τῶν εἰδώλων καὶ
τοῦ εἰδωλολατρικοῦ Ναοῦ. Ἀκολουθῶς ἀπέκοψεν
ὅλα τὰ πλάγια μέρη τοῦ βράχου, τοῦ ἀπαρτίζοντος
τὸν λόφον τοῦ Γολγοθᾶ, τηρήσασα μόνον τὸ μέρος,
ἐν ᾧ ἐπάγη ὁ Σταυρὸς, εἰς τρόπον, ὥστε μετέλλα-

ξαν ολοσχερώς τὸ σχῆμα καὶ τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ λόφου. Τοῦτο δὲ ἐποίησεν ἡ ἀγία Ἐλένη, ὅπως ἀποκόψῃ τὸν βράχον, καὶ χωρίσῃ ἀπομεμονωμένως τὸν Γολγοθῆν ἐκ τοῦ Τάφου τοῦ Σωτῆρος· ἐντεῦθεν δὲ καὶ εὐκολώτερον ἡδυνήθη ἡ εὐσεβὴς βασιλίς τε καὶ πατριάρχης τὸ σχέδιον αὐτῆς, ὅπερ ἦτο νὰ συμπεριλάβῃ εἰς ἓνα μέγαν Νκὸν ὅλα τὰ μέρη, τὰ ἀγκισθύνοντα διὰ τοῦ θανάτου καὶ τῆς τυχῆς τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ μέγας οὗτος Νκὸς ἐγένετο, ἀλλ' ὑπέκυψεν ὑπὸ τὴν κατὰσπρεπτικὴν σφύραν τοῦ Χοσρόου βασιλέως τῶν Περσῶν κατὰ τὸ 614. Κατὰ δὲ τὸν ἔβδομον αἰῶνα ὁ Μόδεστος, ἀνακαίνισας τὰ κατεστραμμένα, ἀνήγειρεν ἐπὶ τοῦ λόφου Γολγοθῆ ἰδιαιτέρον Νκὸν, ὅστις πολλὰ τὰ θαυμαστὰ καὶ τὰ ἐκτεκτα εἶδεν. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος λ. γ., ἀρῶν ἐκείνης τῆς Πέρσης, καὶ ἡλευθέρωσας τοὺς Χριστιανούς καὶ τὸν Σταυρὸν μετὰ 10 ἐτῶν αἰχμαλωσίαν, ἔλαβεν αὐτὸς οὗτος τὸν ἀνικτήθηεντα Σταυρὸν, καὶ ἔφερεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ. Ἀλλ' ὁ τρόπος, δι' οὗ ἀνεβίβασε καὶ ὕψωσεν εἰς τὸν Γολγοθῆν τὸν Σταυρὸν ὁ εὐσεβὴς αὐτοκράτωρ, εἶναι ἄξιος σημειώσεως. Ἐξεδύθη τὰ βασιλικά αὐτοῦ ἐνδύματα, καὶ ἐνεδύθη ἐνδύματα ταπεινοῦ πολίτου εἰς δεῖγμα μετάνοιαν· εἶτα ἀνέλκυσεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπορεύετο ἀνυπόδητος διὰ τῶν ὁδῶν τῆς ἀγίας Πόλεως εἰς τὸν Γολγοθῆν. Ἐκεῖ δὲ ὕψωσε τὸν Σταυρὸν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ. Καὶ ἐντεῦθεν ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἡ Ἐορτὴ τῆς ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ κατὰ τὴν 14 Σεπτεμβρίου.

Ἐχομεν ὁμῶς καὶ ἄλλην παράδοσιν περὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, ἀναδαινόντος τὸν Γολγοθῆν, ἣν περιγράφει ὁ Νεόφυτος. «Ἀπὸ τῆς πρὸς τὸ νότιον μέρος πύλης τοῦ νκοῦ τοῦ Γολγοθῆ, λέγει ὁ Νεόφυτος, εἰσερχομένου τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, ἔπεσε τὸ στέμμα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς· τρομάξαντος δὲ καὶ νομίσαντος τοῦτο σημεῖον κακόν, καὶ ἐπομένως τὴν ὁδὸν ἀλλοιωθέντος, εἶπεν αὐτῷ ὁ Πατριάρχης· μὴ φοβοῦ, ὁ βασιλεὺς, μὴδὲ θρονοῦ διὰ τὸ συμβῆναι τοῦτο· οὐ γὰρ κακόν τι σημεῖον τοῦτο, οὐδὲ θρονοῦν, ἀλλ' ἀγάπης θεῆς πρὸς σὲ δεῖγμα καὶ ἐπισκέψεως· ὁ γὰρ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων Χριστὸς, ὁ στέφανος ἐξ ἀκνυῶν στεφθεὶς τὴν κεφαλὴν, οὐδέποτε σὲ σταφηνόρον εἰσελθεῖν καὶ παραστήναι ἔμπροσθεν αὐτοῦ τρυφῇ τῇ ὥρᾳ. Κατανοήσας οὖν τοὺς λόγους τοῦ Πατριάρχου ὁ αὐτοκράτωρ, οὐκ ἠθέλησεν εἶτι βλεῖν εἰς τὴν ἐκυτοῦ κεφαλὴν τὸ δαῖδμα, οὐ μόνον ἐν τῷ Γολγοθῇ καὶ ἐν ὅλῳ τῷ νκῷ τῆς Ἀναστάσεως, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἱερουσαλὴμ, ἐρ' ὅσας ἡμέρας διέτριψε· ὅπερ πῶλον καὶ οὐ πόρρω τῆς ἀληθείας. Πρὸ γὰρ τοῦ συμβῆναι ἐμπρησμοῦ εἶδομεν πολλὰκις αὐτοῖς ὀρθολομοῖς εἰς τὰ δεξιὰ μέρη ἔσθωεν τῆς πύλης ταύτης τὴν εἰκόνα αὐτοῦ τοῦ Ἡρακλείου, ἱστορημένην διὰ μουσείου, ἣν δὲ ἀνδρομήκης καὶ εἶχεν οὗτω· ἦν ὁ βασιλεὺς ὀρθὸς ἱστάμενος ἀσκεπής, καὶ βλέπων πρὸς τὸν πικνέστατον τόπον τῆς σταυρώσεως ἐν ὀφθαλμῷ καὶ εὐλαβεῖ· ἐκράτει δὲ τῇ μὲν δεξιᾷ τὸ βασιλικὸν στέμμα, δηλ. τὴν κορώναν, τὴν δὲ ἀριστερὰν εἶχε συνεσπασμένην εἰς τὸ ἐκυτοῦ στήθος. Ἐκ τῆς εἰκόνης δὲ ἐκείνης μνησθόμενος, ὅτι ὁ βασιλεὺς οὗτος Ἡράκλειος, ὅτε ἦλθεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἦν τοῦλάχιστον τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν· ἦν γὰρ ἔχων διόλου μελάνον τὸν πώγωνα.»

Ὁ ἐπὶ τοῦ λόφου Γολγοθῆ ἀνεγερθεὶς ἐπὶ Μόδεστου Νκὸς ὑπῆρξε κεχωρισμένος τοῦ Νκοῦ τοῦ Ἁγίου Τάφου μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Σταυροφόρων, ὅτε οἱ νέοι οὗτοι εὐσεβεῖς κατὰκτηται συμπεριέλκον καὶ πάλιν ἀμφοτέρους τοὺς Νκούς τούτους, ὡς καὶ πάντα τὰ ἱερὰ μέρη ὑπὸ ἓνα μέγαν Νκὸν, ἦτοι τὴν Βασιλικὴν, καὶ τὴν ἀγίαν Ἐλένην ἐξ ἀρχῆς ἐποίησαν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ τῶν Σταυροφόρων ἡ μεγάλη Βασιλικὴ δύο μόνον τροποποιήσεις ὑπέστη, ὡς πρὸς τὸ μέρος τοῦ Γολγοθῆ· ἡ πρώτη εἶναι, ὅτι ἡ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Γολγοθῆ εἰσόδος μετεβλήθη εἰς παράθυρον κυκλικῶν, βλέπον εἰς τὸ παραπλευρῶς Λατινικὸν Πρεκκλήσιον, τὸ καλούμενον τῆς Μαρίας Δολορόζας, τὸ χρησιμεύον ἄλλοτε καὶ ὡς προπύλαιον τοῦ νκοῦ τοῦ Γολγοθῆ. Δευτέρᾳ μεταρρυθμίσει ὑπῆρξεν ἡ ἐπέκτασις τοῦ Νκοῦ τοῦ Γολγοθῆ πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος, ἡ

οἰκοδομὴ τῶν δύο κλιμάκων, αἵτινες ὑπάρχουσι καὶ σήμεραν, καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς πλῆκτις κλιμακῆς, δι' ἣς ἀνέρχοντο ἄλλοτε εἰς τὸν ἅγιον Τόπον.

Ἦδη ἀρχομένη τῆς περιγραφῆς τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἁγίου καὶ πολυμήνου τούτου λόφου τοῦ Γολγοθῆ. Καὶ ἐν πρώτοις ὁ Γολγοθῆς ἀπικρτίζει ἰδιαιτέρον οἰκοδομημα, περιληρθὲν ἐντὸς τοῦ μεγάλου Νκοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Σταυροφόρων. Τὸ μικρὸν τοῦτο οἰκοδομημα κατέχει τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τῆς Βασιλικῆς, ἦτοι τοῦ μεγάλου Νκοῦ σχηματίζει δὲ παραλληλεπίπεδον ἀνυψωμένον ὑπερῶν τῆς ἐπιφανείας τοῦ Νκοῦ 4 μέτρα καὶ 70 ἐκατοστά. Εἰς τὸ οἰκοδομημα τοῦτο ἀνέρχεται τις διὰ τεσσάρων κλιμάκων, ἰδίως δὲ, ὡς εἶπον, διὰ μιᾶς κλιμακῆς 18 βαθμίδων, ὅτε εὐρίσκειται εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ Γολγοθῆ, ἡ εἰς αὐτὸν τὸν κυρίως Γολγοθῆν.

Ἡ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Γολγοθῆ εἶναι ὡκοδομημένη περὶ τοῦ κατὰ τὸ ἐν τέταρτον αὐτῆς ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ ἀρχικοῦ λόφου, τοῦ ἀπικρτίζοντος τὸν Γολγοθῆν· τὰ δὲ τρία τέταρτα τῆς Ἐκκλησίας ταύτης στηρίζονται ἐπὶ τεχνιτοῦ ἐπιστεγασμάτος, στηρίζοντο ἐπὶ μεγάλων ὑποστηλωμάτων. Ἐν συνόλῳ τὸ ἄνω μέρος τοῦ Γολγοθῆ ἀπικρτίζει σχεδὸν τετραγώνον, τοῦ ὁποῦ οἱ μεγαλύτεροι ἄξων δὲν ὑπερβαίνει τὰ 15 μέτρα. Τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ τετραγώνου περιλείπεται διὰ κυκλικῶν λιθίνων ἐνὸς περὶ τοῦ μῆτρος ὕψους. Εἰς δύο δὲ καίτους ἡ παραλληλῆ Πρεκκλήσις, βόρειον καὶ νότιον, διηρημένα ἀπ' ἀλλήλων διὰ δύο πινσῶν, ἦτοι δι' ἱσχυρῶν ὑποστηλωμάτων, χωρίζεται τὸ ἄνω μέρος τοῦ Γολγοθῆ. Καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον Πρεκκλήσιον, τὸ πρὸς τὸ βόρειον μέρος περιλαμβάνεται

Ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἐπήχθη ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ. Τὸ Πρεκκλήσιον, ἡ μᾶλλον ὁ καίτος οὗτος, ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς ἡμᾶς τοὺς Ὁρθόδοξους Χριστιανούς, καὶ ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιον. Εἶναι δὲ τὸ Πρεκκλήσιον τοῦτο διακεκομημένον διὰ πολυτέλων καὶ πολυτέμων ἱερῶν κειμηλίων, ἦτοι λυχνίων, εἰκόνων καὶ ἄλλων. Τὰ πολυτιμότερα τῶν κειμηλίων τούτων εἶναι ἀπρωρημένα πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Πρεκκλησίου, πέραν καὶ ἄνωθεν τῆς ὁπῆς, ἐν ᾗ ἐπήχθη τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ. Περὶ τὴν ὁπὴν ὑπάρχει ἀποτελειομένη πλάξ ἀργυρῆ, καὶ ἄνωθεν αὐτῆς ὑψοῦται θυσιαστήριον, ἦτοι ἀγία Τράπεζα, βασιλικὴ ὑπὸ κιονίσκων, ὥστε οἱ προσκυνῶντες κλίνουντο γόνυ, κύπτουσι ὑπὸ τὴν ἀγίαν Τράπεζαν, καὶ ἀσπάζονται τὴν ἀργυρὴν πλάξιν, ὑπὸ τὴν ὁποῖαν διακρίνεται ἡ ὁπὴ.

Πρὸς τὸ βόρειον μέρος τῆς ἀγίας Τραπέζης καίτοι ἡ ἀγία Πρόθεσις, βασιλικὴ καὶ αὐτὴ ὑπὸ μαρμαρίνων κιονίσκων· καὶ εἰς μὲν τὴν ἀγίαν Τράπεζαν πέραν τῆς μονολίθου πλάκας ὑπάρχει γεγλυμμένον τὸ τροπάριον· «Θεοφύτω αἵματι, κεκωθέντι, δέσποτα Χριστέ, ἐκ σῆς ἀγνάτου πλευρᾶς καὶ ζωοποιῶ, θυσία μὲν πέπαιται εὐδολική, πᾶσα δὲ ἡ γῆ σου τῆς αἰνέσεως τὴν θυσίαν ἀναφέρουμεν». Περὶ δὲ τὴν ἀγίαν Πρόθεσιν ἀναγινώσκειται γεγλυμμένον ἐπίσης τὸ τροπάριον· «Σωτήριον εἰργάσω ἐν μέσῳ τῆς γῆς, Χριστέ ὁ Θεός· ἐπὶ Σταυροῦ τὰς ἀγνάτους σου χεῖρας ἐξέτεινας, ἐπισυναγῶν πάντα τὰ ἔθνη, κράζοντα, Κύριε, δόξα σοι». Πρὸς τὸ νότιον μέρος τῆς ἀγίας Τραπέζης διακρίνεται διὰ τινος ἐπιμήκου ἀνοίγματος ῥήγμα ἐπὶ τοῦ κάτωθεν βράχου, τὸ ὁποῖον πιστεύεται ὅτι ἐγένετο διὰ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ, ὅστις ἔλαβε χώραν κατὰ τὴν ὥραν τῆς σταυρώσεως, ὅτε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν Εὐαγγελιστῶν, «αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν» (Ματθ. κζ. 56). Τὸ ῥήγμα τοῦτο τοῦ βράχου διήκει μέχρι τοῦ κάτω μέρους, ἐνθα καίτοι τὸ Πρεκκλήσιον τοῦ Ἀδάμ, τὸ ὁποῖον θὰ περιγράφω ἐν τῇ ἐπομένῃ ἐπιστολῇ μου. Τὸ ῥήγμα ἐπὶ τοῦ βράχου ἔχει γραμμὴν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς μήκους μὲν, καθὰ διακρίνεται, ἐνὸς μῆτρος καὶ 60 ἐκατοστῶν, πλάτους δὲ 15.

Ὡς πρὸς τὴν ὁπὴν, ἐν ᾗ ἐπήχθη τὸ ξύλον τοῦ Σταυροῦ, διακρίνεται μὲν ὑπὸ τὴν ἀργυρὴν πλάξιν, ἀλλὰ δὲν εἶναι γυμνὴ ἡ ὁπὴ αὕτη, ὡς ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς, διότι κατὰ τὸ 1810, ὅτε ἀνακαινίσθη μετὰ τὴν πυρκαϊάν καὶ ὁ Γολγοθῆς, ἔλαβε προσθήκην τινὰ καὶ ἡ ὁπὴ, ὡς καὶ τὸ σύνολον τοῦ βράχου· καὶ

τοῦτο, ὅπως σχηματισθῇ ἡ ἐξέδρα, ἡ κατέχουσα ὅλον τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ Γολγοθῆ. Ἡ ἐξέδρα αὕτη, ὅθι ἐκατοστά τοῦ μῆτρος ἐξέχουσα, φέρει ἐπ' αὐτῆς πάντα τὰ ἱερὰ ἀντικείμενα, ἦτοι τὴν ὁπὴν τοῦ Σταυροῦ, τὸ ῥήγμα τοῦ βράχου, τὸν ὑπερμεγέθη Ἐσταυρωμένον, ὅστις ἀνυψοῦται πρὸς ἀνατολὰς, καὶ πλησίον τῆς ὁπῆς τὰς ἐκατέρωθεν εἰς ἀνδρομήκας μέγεθος εἰκόνας τῆς Θεοτόκου καὶ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, καὶ λαμπρότατον ὄπισθεν τοῦ Σταυροῦ ἀργυρῶν εἰκονοστάσιον. Ταῦτα πάντα ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς ἐξέδρας, ἥτις κατ' ἀνάγκην κατεσκευάσθη κατὰ τὸ 1810. Τὴν ἀνάγκην ταύτην τῆς ἐξέδρας μαρτυρεῖ αὐτὸς ὁ σύγχρονος· τότε σκευοφύλαξ τοῦ ἁγίου Τάφου Νεόφυτος· «Τὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἁγίου Γολγοθῆ, λέγει, ὁρώμενα πεζούλια, κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος, κατεσκευάσθησαν ἐπίτηδες κατὰ τὴν ἀναιδομένην, ἀνωμάλου ὄντος τοῦ ἐδάφους, ἐτέθησαν δὲ ὑποκάτω αὐτῶν τὰ ἐκκαπέντα τμήματα. Ἐκὼπῃ δὲ καὶ μέρος βράχου ἔμπροσθεν τῆς ὁπῆς, ὅπως προσκυνῶσιν εὐκόλως τὸ πλῆθος· πρότερον γὰρ οἱ θέλοντες προσκυνῆσαι ἐπιπτον πρηγεῖς, ἔρποντες ἐπὶ τῇ κοιλίᾳ ἀνδρες τε καὶ γυναῖκες, καὶ ἐγένετο οὐ μόνον ἀργοπορία, ἀλλὰ καὶ ἀηδία».

Παραπλευρῶς τῇ ἀγίᾳ Πρόθεσι, πρὸς τὸ βόρειον μέρος, ὑπῆρχε μικρὰ πύλη, φέρουσα πρὸς τὸ ἅγιον Βῆμα τῶν καθολικῶν· πρὸς δυσμὰς τῆς πύλης ταύτης ὑπάρχει μικρὸς ἄμβων, καὶ μετὰ τοῦτον ἑτέρα μεγάλη πύλη, ὁδηγοῦσα διὰ κλιμακῶν εἰς τὰ κατηχούμενα καὶ εἰς τὸ μέγα σκευοφυλάκιον.

Τὸ ἕτερον Πρεκκλήσιον τοῦ Γολγοθῆ, ἦτοι τὸ νότιον μέρος τοῦ Γολγοθῆ, ἀνήκει εἰς τοὺς Λατίνους· φέρει δὲ τὸ αὐτὸ ὀρθογώνιον σχῆμα, ὡς καὶ τὸ βόρειον μέρος. Ἐν αὐτῷ πιστεύεται, ὅτι ἐγένετο ἡ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ προσήλωσις τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἐν τῷ Πρεκκλησίῳ τούτῳ πρὸς ἀνατολὰς ὑπάρχουσι δύο ἄγαι Τράπεζαι (ἀλτάρια), ἐπὶ τῶν ὁποῖων ἐπιτελοῦνται ἱερὰ Λειτουργία ἀποκλειστικῶς οἱ Λατῖνοι. Ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ Πρεκκλησίου τούτου ὑπάρχει τὸ παράθυρον, τὸ ὁποῖον, ὡς περιέγραψα, βλέπει πρὸς τὸ Πρεκκλήσιον τῆς Μαρίας Δολορόζας, καὶ τὸ ὁποῖον ἦτο ἄλλοτε ἡ ἐξωτερικὴ πύλη τοῦ Γολγοθῆ, δι' ἣς εἰσῆλθεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, ὅτε καὶ ἔπεσε τὸ στέμμα ἐκ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς, καθὰ ἀνωτέρω περιέγραψα.

Ἀμφοτέρω δὲ τὰ δύο μέρη τοῦ Γολγοθῆ, βόρειόν τε καὶ νότιον, στεγάζονται ὑπὸ θόλου, ὑποστηριζομένου διὰ δύο πινσῶν, ὥστε σχηματίζεται τὸ λεγόμενον θολωτὸν τετρακῆμαρον. Καὶ ἡ μὲν ὁροφὴ τοῦ βορείου μέρους τοῦ θόλου φέρει ἐξωγραφημένα εἰς διαφόρους εἰκόνας τὰ Πάθη τοῦ Σωτῆρος, καθὰ καὶ πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1803 ἦσαν ἐξωγραφημένα. Τὸ δὲ νότιον μέρος φέρει ἐπὶ τῆς ὁροφῆς εἰκόνα τῆς Ἀναλήψεως ἐκ μωσάικου, ἥτις καὶ μόνη περιεσώθη ἐκ τῶν πρὸ τοῦ ἐμπρησμοῦ εἰκόνων.

Τὸ ἐδάφος τοῦ ἁγίου Γολγοθῆ εἶναι ἐστρωμένον διὰ τριχῶν μαρμαρίνων πλακῶν, ἦτοι μελαίνων, λευκῶν καὶ ἐρυθρῶν. Ὑπὸ δὲ τὸ ἐδάφος τοῦτο, κατὰ τὸ ἐν τέταρτον, ὡς εἶπον, ὑπάρχει ὁ γνήσιος βράχος τοῦ ἀρχικοῦ λόφου Γολγοθῆ. Περὶ τούτων ὁ σκευοφύλαξ τοῦ ἁγίου Τάφου Νεόφυτος λόγον ποιούμενος κατὰ τὸ 1810, ἦτοι κατὰ τὸν ἀνακαινισμόν, περὶ τῆς ὁπῆς, ἐν ᾗ ἐπήχθη ὁ Σταυρὸς, καὶ περὶ τῶν πέραν αὐτῆς λέγει, ὅτι ταῦτα «εἰσι σκεπασμένα ὑπὸ μαρμάρου, καὶ οὐ φαίνονται τανῦν, ἡμεῖς δὲ θεῖα χάριτι ἠξιώθημεν οἱ ἀνάξιοι ἰδεῖν αὐτοῖς ὀρθολομοῖς ὅλον τὸ νῦν ὑπὸ πλακῶν καλυπτόμενον ἐπίπεδον τῆς κορυφῆς τοῦ φρικτοῦ Γολγοθῆ γυμνὸν βράχον, ὡς ἦν ἐν τῷ καιρῷ τῆς τοῦ Κυρίου σταυρώσεως· εἶδομεν καὶ τὴν ὁπὴν, ἐν ᾗ ὁ Σταυρὸς ἐπήχθη, καὶ τὰ σχίσματα· εἶδομεν δὲ ταῦτα τῷ ᾧ, ὅτε τὰ ἐπ' αὐτοῦ μάρμαρα ὑπὸ τοῦ πανδηχάτορος χρόνου ἀχρηστικὰ καταστάντα ἐξεβόλομεν, καὶ ἐβόλομεν τὰ, ὅπερ ὄρεας· εἶδομεν, λέγω, τὰ ῥηθέντα τότε ἡμεῖς τε καὶ ἄλλοι τόσοι, οὐ μόνον Ὁρθόδοξοι, ἀλλὰ καὶ Λατῖνοι, καὶ Ἀρμένιοι, καὶ ἄλλοι ἐντόπιοι καὶ ξένοι· εἶδομεν καὶ δάκρυα ἀπὸ τῶν ὀρθολομῶν πάντων τῶν ὁρώντων ἔρρευαν. Ἔστι δὲ τὸ εἶδος τῆς τοῦ θείου Γολγοθῆ ἀγιοτάτης πέτρας λευκόχρυσόν τι, ὡς καὶ τῆς τοῦ ζωοδόχου Τάφου, τῆς ἀραβιστὶ λεγομένης Μέλει

Θηλ. Βασιλικῆς . . . » Τὸν θεὸν λόγον τοῦ Πολυγοῦ ἀπέκοψε κύκλῳ ἡ ἀγία Ἐλένη, ὅπως ἐξομολίσθη τὸν τόπον καὶ ἐκτείνῃ τὸν Νάον. Τῆς κορυφῆς δὲ τοῦ λόφου τούτου τὸ ἐπίπεδον ἔχει περιφέρειαν ὀργυίας ἑνδεκά, ὕψος δὲ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἕως ἀνω πηγῆς τεκτονικῶς 5, μετρούμενον δὲ ἀκριβῶς περὶ τὰ κύκλῳ, ἡ μὲν περιφέρεια αὐτοῦ ἐστὶ πηγῆς τεκτον. 30, τὸ δὲ ὕψος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τῆς ἀποκαθελώσεως ἕως ἀνω 7 1/2. ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα ἐστὶ ριζωμαία πέτρα, καθ' ἣν λόφος πετρώδης».

Τοσαῦτα περὶ τοῦ πολυμήνου καὶ περιπύστου Πολυγοῦ αὐριον προῖκον θὰ περιγράψω τὰ περὶ τοῦ Παρεκκλησίου τοῦ Ἀδάμ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΩΝ

(ἴδε προηγούμενον φύλλον.)

Συμφώνως ταῖς Ἀποστολικαῖς Διευχγαῖς (III, 25) «*Προχειρίσαι δὲ καὶ διάκονον πιστὴν καὶ ἀγίαν*», αὐτὸς ὁ Ἐπίσκοπος ἐτέλει τὴν προχειρίσιν τῆς Διακονίσσης ἐνώπιον ὅλου τοῦ Κλήρου, μετὰ μακρὰν νουθεσίαν καὶ διδασκαλίαν, κατὰ ῥητὴν ἐπὶ τούτῳ διάταξιν. «*Δεῖ δὲ πάσας τὰς χειροτονουμένας εὐλαβεστάτας Διακόνους καὶ αὐτὰς κατὰ τὸν τῆς χειροτονίας καιρὸν καὶ νουθετεῖσθαι καὶ τῶν ἱερῶν ἀκούειν παραγγελμάτων ἐπὶ τῶν λοιπῶν, τῶν ἡδη οὐσῶν εὐλαβεστάτων Διακόνων...*» (Νεαρ. 6, κεφ. 5'). Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ προχειρίσις τῆς Διακονίσσης ἐτελεῖτο διὰ μιᾶς εὐχῆς, ἣν ἀνεγίνωσκεν ὁ Ἐπίσκοπος, θέτων ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς τὴν ἐκ τοῦ χειρὸς καὶ δεύμενος τοῦ παναγίου Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὅπως ἐπιβλέψῃ ἐπὶ τὴν προχειριζομένην ἀδελφὴν, καταπέμψῃ ἐπ' αὐτῆς τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ Ἅγιον, καὶ καθιερύσῃ αὐτὴν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος πρὸς ἀζιώως ἐπιτέλῃσιν τῶν ἀνκτιθεμένων αὐτῇ ἔργων, πρὸς δόξαν τοῦ εὐλογητοῦ αὐτοῦ πατρὸς Ἰησοῦ (Ἀπ. Διατ. III, 20). Βραδύτερον ὁμοῦ, ὅτε οἱ διωγμοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἔπαυσαν, ὅπως πᾶσαι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ τελεταί, οὕτω καὶ τῶν Διακονισσῶν ἡ προχειρίσις ἐλαμπρύνθη, καὶ μεγαλοπρεπῶς καὶ μετὰ πολλῆς τῆς συγκινήσεως ἐτελεῖτο αὕτη ὡς ἐξῆς. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ χοροῦ ψαλμωδίαν τοῦ «*Καὶ πάντων καὶ πασῶν*», δύο Διάκονοι περὶ ἑαυτὸν τὴν μέλλουσαν νὰ προχειρισθῇ εἰς Διάκονον, καὶ φωνοῦντες «*Κέλευσον, Δέσποτα ἄγιε, τὴν νῦν προσφερομένην σοι*», ὡδήγουν αὐτὴν εἰς τὸν πρὸ τῆς Ὁραίας Πύλης ἱστάμενον Ἐπίσκοπον, ὅστις φέρων ταύτην ἐνώπιον τῆς Ἀγίας Τραπέζης, ἔθετε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κεκλιμένης κεφαλῆς τῆς δοκίμου, καὶ πάντων γονυπετούντων ἔλεγε μεγαλοφώνως τὴν ἐπὶ τῶν προχειριζομένων καθιερωμένην εὐχὴν. «*Ἡ θεία Χάρις, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα*» κλπ. (Goar σ. 201 Ἐκδ. 1730). Μετὰ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὁ μὲν χορὸς ἔψαλλε παλαιὰ τῇ φωνῇ τὸ «*Κύριε ἐλέησον*», ὁ δὲ Ἐπίσκοπος ποιῶν τρεῖς σταυροὺς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς χειροτονουμένης ἀδελφῆς, ἔλεγε μυστικῶς τὴν ἀκόλουθον Εὐχὴν.

«*Ὁ Θεός, ὁ Ἅγιος, ὁ Παντοδύναμος, ὁ διὰ τῆς ἐκ Παρθένου κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἀγιάσας τὸ ὄψλη, καὶ οὐκ ἀνδράσι μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖξιν δωρησάμενος τὴν χάριν καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα, ἐπιθεῖς ἐπὶ τὴν δούλην σου ταύτην, καὶ προσκάλεσαι αὐτὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου, καὶ κατὰ περὶ αὐτῆς τὴν πλουσίαν δωρεάν τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος, διαφύλαξον αὐτὴν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ σου πίστει, ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον τὴν ἐαυτῆς λειτουργίαν διὰ παντὸς ἐκπληροῦσαν.*»

«*Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.*»

Ἀμέσως μετὰ τὴν εὐχὴν ταύτην ὁ Διάκονος, πλησίον τοῦ Ἀρχιερέως ἱστάμενος, ἐδέετο ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου, ὑπὲρ τοῦ προχειριζόμενου Ἐπισκόπου καὶ τῆς προχειριζομένης Διακονίσσης, ὅπως ὁ φιλόφρων Θεός, ἀσπίλον καὶ ἁμῶμον χαρίσῃται εἰς αὐτὴν τὴν διακονίαν ταύτην. Ἐνῶ δὲ ὁ Διάκονος ἔλεγε τὰ εἰρηνικά, ὁ Ἐπίσκοπος ἀνεγίνωσκεν ἑτέραν εὐχὴν, ὅπως δωρησῇται ὁ Θεός, ὁ Πατὴρ, εἰς τὴν χειροτονουμένην τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἐδωρήσατο αὐτὴν εἰς τὴν ἀποστολικὴν Διάκονον Φοίβην, ὅπως παράσχω αὐτῇ ἐνέκρετον πολιτείαν, σωφροσύνην, ἵνα καὶ αὕτη παρισταμένη ποτὲ ἐνώπιον τοῦ βήματος τοῦ Κυρίου λάβῃ τὸν μισθὸν τῆς ἀγαθῆς αὐτῆς διακονίας.

Μετὰ τὴν εὐχὴν ταύτην περιέθετεν εἰς τὸν τράχηλον τῆς νεοχειροτονήτου ὑπὸ τὴν καλύπτραν (μαφόριον) αὐτῆς τὸ τοῦ Διακόνου ὠράριον, τοῦ ὁποῦ τὰς δύο ἄκρας ἔρριπτεν ἐμπρός. Καὶ εὐθὺς ἐξηκολούθει ἡ θεία Λειτουργία, ἐν ᾗ ἡ νεοχειροτονήτου μετελάμβανε τῶν ἀρχάντων Μυστηρίων ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Ἐπισκόπου μετὰ δὲ τὴν μετέλψιν ἔδιδεν εἰς χεῖρας αὐτῆς ὁ Ἐπίσκοπος τὸ ἅγιον ποτήριον, ὅπερ αὕτη ἀπέθετεν ἐπὶ τῆς Ἀγίας Τραπέζης (Goar, ἔκδ. 1730 σ. 218. Μκτθ. κεφ. 6'. τοῦ Γ'. 5').

Μετὰ τὴν χειροτονίαν ἀφαιρούντο ὁλοσχερῶς εἰς τὸν Θεόν, ἀρνούμενοι τὸν κόσμον, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποῦ δὲν ἐφαίνοντο, εἰμὴ μόνον ὅπως εὐεργετήσωσιν.

Αἱ Διακόνισσαι ἐνεδύνοντο ἀπλούστατα, φέρουσαι μέλαν ἱμάτιον, ὑπεράνω δὲ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἔρριπτον καλύπτραν ἐκ μέλανος ὑφάσματος, ἥτις ἐκαλεῖτο μαφόριον. Κατόπιν ἡ μόνη κατ' ἰδίαν, ἡ συνηθέστερον, μετὰ τῶν γονέων, συγγενῶν καὶ τέκνων αὐτῶν (ἀν εἶχον). Αἱ δὲ μὴ ἔχουσαι συγγενεῖς, μῆτε δυνάμεναι νὰ κάθηνται μόνη, ἡ παρεδίδοντο, προνοίᾳ τοῦ Ἐπισκόπου ἢ τῶν ἐπὶ τούτῳ τεταγμένων Πρεσβυτέρων, εἰς ἀνεγνωρισμένης ἡλικίας σεμνὰς γυναῖκας, ἡ ἴδιον οἶκον μισθώνουσαι ἡ Ἐκκλησίᾳ παρέδιδεν εἰς κατοικίαν πολλῶν ὁμοῦ ἀδελφῶν, αἵτινες ἀμοιβαίως κατηρτίζοντο, ἐνισχυόμεναι εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς, τηροῦσαι τὴν ἐαυτῶν χηροσύνην, κατὰ τὴν ἐκφρασιν τοῦ ἱεροῦ Ἐπιφανίου, μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ ἀρχάντων συναστροφῆς (Ἐπιφ. Ἐκθ. Πίστ. κα'. Πατρ. τόμ. 42. σ. 824).

Ἐὰν δὲ ποτε ἕνεκα ἐκτάκτου ἀρετῆς καὶ ἐνθέου ζήλου ἀδελφὴ τις πρὸ τῆς ὠρισμένης ἡλικίας ἐχειροτονεῖτο Διακόνισσα, ἡ τοιαύτη ἔδει νὰ χειροτονηθῇ ἐντὸς Μονῆς γυναικεῖας, καὶ νὰ διαμείνῃ ἐν αὐτῇ μέχρι τῆς κληρικῆς ἡλικίας· βραδύτερον ὁμοῦ ἀπκνύμενη ἐν Κωνσταντινουπόλει καθιδρύματα ἐπὶ τούτῳ τὰ Διακονίσσης καλούμενα, ἅπερ ἔκτισεν ὁ Πατριάρχης Κυριακὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαυρικίου (582—602), ἐνθα, κατὰ τὸν Κωδινόν (σ. 105), κατόκει πρότερον ἡ ἀδελφὴ τοῦ Πατριάρχου, οὐσα Διακόνισσα, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα (τὰ Διακονίσσης), ἀκολούθως δὲ καὶ πολλαὶ ὁμοῦ κατόκειν Διακόνισσαι. Ὑπῆρχε δὲ αὐτοῖς καὶ ναὸς, ὀνομαζόμενος ἡ Θεοτόκος τῆς Διακονίσσης, ἡ ἐν τοῖς Διακονίσσης (Πορφ. τόμ. α'. σ. 75. 85. 590. Κεδρ. τόμ. α'. σ. 699), οὗ (νκοῦ) τῶν ἐγκαινίων τὴν μνήμην τελεῖ ἡ Ἐκκλησία τῇ 28 Ἰουλίου, καθ' ἣν ἡμέραν ἐορτάζει τὴν μνήμην τῶν πρώτων Διακόνων Προχόρου, Νικάνορος, Τιμῶνος καὶ Παρμενᾶ.

Εἴτε δὲ μόνη, εἴτε μετ' ἄλλων κατόκειν αἱ Διακόνισσαι, ἥσαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπιτήρησιν τοῦ Ἐπισκόπου, ἢ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ διτεταγμένου Πρεσβυτέρου ἢ Διακόνου (Ἀποστ. Διατ. III, 7. 8. Νεαρ. 123. κεφ. λ'). Πᾶσαι αἱ Διακόνισσαι ἐθεωροῦντο ἰσότιμοι, καὶ μόνον αἱ μεγαλύτεραι τὴν ἡλικίαν (αἱ καὶ Πρεσβύτεραι ἐκαλοῦντο, κατὰ τὸν Ἐπιφάνιον π. Αἰρέσ. 79, δ'), ἐμπεπιστευμέναι τὴν ἐπὶ τῶν νεωτέρων Διακονισσῶν ἐπιβλέψιν, προὐκλήθητο τῶν λοιπῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, διὰ καὶ προκαθήμεναι ἐκαλοῦντο.

Οἱ γονεῖς καὶ συγγενεῖς τῶν Διακονισσῶν μετὰ τὴν χειροτονίαν αὐτῶν οὐδεμίαν πλέον εἶχον ἐξουσίαν ἐπ' αὐτῶν. Ἀλλ' εἰς μόνου τοῦ Ἐπισκόπου, ἢ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ τεταγμένου Πρεσβυτέρου ἢ Διακόνου τὰς διατάγας ὡφείλον τυφλῶς νὰ ὑπακούωσιν· αἱ δὲ παρακούουσαι αὐστηρῶς ἐτιμωροῦντο διὰ νηστείας ἢ καὶ

δι' ἀφορισμοῦ (Ἀποστ. Διατ. III, 7.), ἰδίως ὅταν ἡσχύνοντο νὰ ὑπηρετήσωσι πτωχοὺς ἀσθενεῖς, ἢ ἐποιοῦν τὰ καθήκοντα αὐτῶν γογγύζουσαι ἢ διαστίζουσαι· ὑπῆρχον δὲ καὶ βαρύτεραι ποιναὶ διὰ τὰς παρεκτρεπομένας. Ὁφείλον νὰ ὑπάγῃσι μετὰ προθυμίας ὅπου ἐστέλλοντο, καὶ μετὰ προφανοῦς ἔτι κινδύνου τῆς ζωῆς αὐτῶν, ὡς ἀνήκουσαι πλέον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀποκλειστικῶς, καὶ οὐχὶ εἰς ἐαυτὰς· ὅθεν οὔτε θέλησιν ἰδίαν εἶχον, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει, καὶ περὶ φιλανθρωπικῶν ἐτιμῶν προκειμένου, ὡφείλον νὰ μὴ πράξωσι, μὴδὲ τὸ παραμικρὸν, ἀνευ προηγουμένης ἀδείας τοῦ Ἐπισκόπου, ἢ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τούτῳ τεταγμένων. Πασῶν δὲ τῶν πράξεων αὐτῶν ὡφείλον νὰ δίδωσι λόγον τῷ Ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς ὑπ' αὐτόν· ὡφείλον νὰ ὦσιν ἰδίως μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἀμέμπτου διαγωγῆς καὶ λίαν αὐστηρῶν ἠθῶν. Καὶ ἐὰν, ὅπερ σπανίως συνέβαινε, Διακόνισσά τις παρεῖχεν ὑπονοίας ἀσέμνου βίου, ἢ ἤθελεν ἀποδειχθῇ ὅτι παρέβη τοὺς ὅρους τῆς ἡλικίας, ἐπὶ μὲν τῆς α' περιπτώσεως, ἐδμεύετο ἡ περιουσία τῆς παρεκτραπείσης, αὕτη δὲ ἐφ' ὅρῳ ζωῆς ἐκλείετο ἐντὸς γυναικεῖας Μονῆς (Νεαρ. 123. κεφ. λ'). ἐν δὲ τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει, κατὰ μὲν τὸν Ἀρμενόπουλον VI. τίτλ. γ'. Πηδ. σ. 111), ἡ κρωτηρίαζετο ἡ ἀμαρτήσασα διὰ τῆς ἀποκοπῆς τῆς ῥινός, κατὰ ῥητὸν δὲ νόμον τοῦ Ἰουστινιανοῦ (Νεαρ. 6, κεφ. 5'), κατεδικάζετο εἰς τὸν διὰ ξίφους θάνατον.

Ὁ Ἐπίσκοπος ἀνελόγως τῶν ἀναγκῶν ὥριζε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν διαφόροις Ναοῖς Διακονισσῶν· οὕτω ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας Διακονισσῶν ἀνέβαινε εἰς 40, ἐνῶ ἐν τῷ μικροτέρῳ Ναῷ τῶν Βλαχερνῶν ἦσαν μόνον 6 (Suiser Thesaur. ἐν λ. Διακόνισσαι. Πασπ. Βυζ. Μελ. σ. 340 καὶ 393).

Ὡς πρὸς τὴν συντήρησιν αὐτῶν, κατὰ μὲν τοὺς Ἀποστολικούς χρόνους, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἰδιῶται Χριστιανοὶ ἀνελάμβανον τὴν διατροφὴν ὠρισμένου ἀριθμοῦ Διακονισσῶν (Α'. Τιμῶν. ε', 16). βραδύτερον ὁμοῦ ἡ Ἐκκλησία ἐσχίσματιν ἴδιον ταμεῖον ἐκ τῶν δωρεῶν ἢ ἀφιερωμάτων τῶν πιστῶν, καὶ ὁριστικῶς αὕτη ἀνέλαβε τὴν συντήρησιν πασῶν τῶν ἀδελφῶν, τὴν δὲ περὶ τούτων φροντίδα ἀνέθετο τῷ οἰκείῳ Ἐπισκόπῳ. Ἐπὶ τούτῳ οἱ πιστοὶ ὡφείλον νὰ φέρωσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐκτὸς τῶν οἰκιοθελῶν προσφορῶν αὐτῶν, καὶ τὰς ἀπρχὰς καὶ δεκάτας τῶν καρπῶν αὐτῶν, πρὸς διατροφὴν τοῦ Κλήρου, ἐξ ὧν αἱ μὲν ἀπρχαὶ ἀνήκον εἰς τὸν ἀνώτερον Κλῆρον, αἱ δὲ δεκάται εἰς τὸν κατώτερον, εἰς δὲ ὑπῆγοντο καὶ αἱ Διακόνισσαι (Ἀποστ. Διατ. III, 30). Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εὐλογιῶν καὶ προσφορῶν ἐλάμβανον μέρος καὶ αἱ Διακόνισσαι, μετὰ τοῦ Ἐπισκόπου καὶ τῶν Πρεσβυτέρων, κατὰ τὴν ἐξῆς ἀναλογίαν· ὁ μὲν Ἐπίσκοπος ἐλάμβανε 4 μέρη, ὁ Πρεσβύτερος 3, ὁ Διάκονος 2 καὶ αἱ Διακόνισσαι 1 (Ἀπ. Διατ. VIII, 31).

Ἀρῶν δὲ οὕτω πᾶσαν τὴν φροντίδα τῆς συντηρήσεως τῶν Διακονισσῶν εἶχεν ἡ Ἐκκλησία, ἐννοεῖται, ὅτι ἀποθησαυροῦσιν ἀδελφῆς τινος ἄνευ διαθήκης (ἀδαθέτου), πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτῆς ἐκληρονομεῖ ἡ Ἐκκλησία, ἐν ᾗ ἦν κεχειροτονημένη (Νεαρ. 131. κεφ. ιγ').

Διακόνισσαι ἀναφέρονται ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ μέχρι τοῦ 16'. περίπου αἰῶνος. Οὕτω ὁ Βαλαμῶν, ζήσας περὶ τὰ 1090, ποιεῖται λόγον περὶ Διακονισσῶν (Σχόλ. ἐν Συνοδ. Χαλκηδ. Καν. ιε'), ἀπεσβέσθη δὲ κατ' Ἐπιφάνιον, τὸ θρησκευτικὸν τοῦτο τάγμα κατὰ τὸν 16' αἰῶνα (Δ. Λάττα Χριστ. Ἀρχαιολ. σ. 169).

Διακόνισσαι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐνομαστικῶς γνωσταί εἰσιν αἱ ἐξῆς:

Ἀφία (Φιλήμ. α', 2).

Ἀλκη. (Ἐπιστολὴ Ἰγν. πρὸς Σμύρ. Ἐπίσκ. Ἰγν. Πατρ. XIII. σ. 857).

Ἀγάλλιασις (Ἐν ἐπιγραφῇ Μήλου. Schultze σ. 272).

Δορκὰς ἡ καὶ Ταββιθὰ (Πράξ. θ', 40).

Εὐωδία (Φιλιπ. δ', 2).

Εὐνίκη μήτηρ τοῦ Τιμοθέου (Β' Τιμῶν. α', 5).

Εὐτυχία (Ἐν Μήλῳ. Schultze σ. 272).

Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ (Λουκ. η', 3).

Ἰουσία καὶ Ἰουλίκα (Ρωμ. ις', 7).

Κλαυδία (Β'. Τιμ. α', 21).
 Κλαυδιανή (Εν Μήλω. Schultze σ. 278).
 Λαυδία (Πράξ. ις', 14).
 Λαυπαδία (Ν. Έκλόγ. σ. 119).
 Λωίς (Β'. Τιμ. α', 5).
 Μαρία ή Μαγδαληνή και Μαρία ή του Ίακώ-
 βου. (Μάρκ. ις', 40).
 Μαρία ή αδελφή του Λαζάρου (Λουκ. ι', 39).
 Μαρία ή μητέρα του ευαγγ. Μάρκου (Πράξ. ις', 12).
 Μαριάμ ή εν Ρώμη (Ρωμ. ις', 6).
 Μάρθα ή αδελφή του Λαζάρου (Λουκ. ι', 39).
 Μαριάμμη αδελφή του άποστ. Φιλίππου (Φε-
 βρουαρίου 17).
 Μακρίνα αδελφή του Μ. Βασιλείου. (Ν. Έκλό-
 γιον σ. 108).
 Μαρτίνα (Krauz. diakonissen, 3. σ. 319).
 Νεικαγόρη (Επί του Έμμητοῦ εἰς μονήν άγ.
 Ίωάννου Καρρέα) Πλάξ επιτύμβιος.
 Νουνία (νοσηλεύουσα τήν Νάναν βασίλισσαν τῶν
 Ἰβήρων (Γεωργιανῶν), καὶ ἐλύσασα εἰς τήν τοῦ Χρι-
 στοῦ πίστιν. Ruf. Eccles. ist. X.10. XI.23. Πνεῦμ.
 Θρησκ. σ. 198).
 Ὀλυμπιάς (Σωζ. Έκκλ. Ἰστ. VIII, 9. Νικηφ.
 Κάλλ. Έκκλ. Ἰστ. XIII, 24).
 Οὐετιανή (Ν. Έκλόγ. σ. 118).
 Περσίς (Ρωμ. ις', 12).
 Πλατωνίς (Καλοκαιρινή εν β. άγ. Φεβρωνίας
 Ἰουνίου κέ').
 Πουπλία (Θεοδωρ. Έκκλ. Ἰστ. III, 14).
 Πρίσκιλλα (Πράξ. ιη', 18).
 Σαλώμη (Μάρκ. η', 3. ις', 1).
 Σουσάννα (Λουκ. η', 2. κδ', 10).
 Συντύχη (Φίλιππ. δ', 2).
 Τατεῦτα (Ἰγν. Ἐπιστ. πρὸς τὸν Σμύρ. XIII).
 Τρύφαινα και Τρυφῶσα (Ρωμ. ις', 12).
 Φοίβη (Ρωμ. ις', 1).
 Χλόη (Α'. Κορ. α', 11).
 Ταῦτα εν περιλήψει περὶ τῶν ἀρχαίων Διακονισ-
 σῶν, αἱ ὁποῖαι, περιφρονήσασαι τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ
 κόσμου, δι' ὅλου αὐτῶν τοῦ βίου τὸν άγῶνα τὸν κα-
 λὸν ἠγωνίσαντο, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, τὸν δρόμον
 τετελέκασι, τήν πίστιν τετηρήκασι, καὶ νῦν ἀνα-
 μένουσι τὸν τῆς δικαιοσύνης στέφανον, δι' ἀποδόσει
 αὐταῖς ὁ Κύριος, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής.

Ἐκ τῶν τοῦ Γ. Λ α μ π ά κ η
 κατ' επιτομήν.

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΙΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
 ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΤΩΝ ΕΛΑΙΩΝ.

Ἐν Μασσαλίᾳ τῇ 12 Αὐγούστου 1888

Σεβασμιώτατε συντάκτα τῆς «Σιών»,

Ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἀπαντήσεως, ἣν δίδετε ἐν τῷ
 ὑπ' ἀριθ. 363 φύλλῳ εἰς τὴν ἐκ Κύμης ἐρώτησιν,
 «Περὶ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους
 τῶν Ἐλαιῶν», παρεκίνησέ με νὰ ἀπευθύνω ὑμῖν,
 μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ, τὰς κατωτέρω πα-
 ρατηρήσεις, ἐλπίζων, ὅτι θέλετε καταχωρίσει αὐ-
 τὰς ἐν τῇ ἀξιολόγῳ ὑμῶν ἐφημερίδι.

Οὐδεμία σχέσηις ὑπάρχει μεταξὺ τῆς προφητείας
 τοῦ Ζαχαρίου καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναλήψεως τοῦ
 Κυρίου ἡμῶν. Ὁ προφήτης, ἀπὸ τοῦ 9ου εἰσφ. τοῦ
 ιγ'. κεφ. μέχρι τέλους τοῦ ιδ', περιγράφει: α. τὴν
 παρὰ τοῦ Ἰσραὴλ ἀπόρριψιν τοῦ Μεσσία, β' τὴν ποι-
 νὴν, ἥτις θὰ ἐπακολουθήσῃ αὐτὴν, καὶ γ' τὴν ἐπιστρο-
 φὴν τοῦ λαοῦ τούτου, ἥτις θὰ λάβῃ χώραν κατὰ
 τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὁρισθέντα χρόνον (ιδ. πρὸς Ρωμ.
 ἐπιστ. κεφ. ια', 25—26).

«Ρωμαῖα ἐξεγέρθητι ἐπὶ τὸν ποιμένα μου καὶ
 ἐπὶ ἄνδρα πολίτην μου, λέγει Κύριος Παντοκρά-
 »τωρ! πᾶταξον τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσον-
 »ται τὰ πρόβατα τῆς ποιμένης κ.τ.λ.». Ὁ Σωτὴρ
 ἡμῶν ἐφάρμοσεν εἰς αὐτὸν ἐν μέρει τὴν προφητείαν
 ταύτην, προβλέπων, ὅτι μετ' ὀλίγον ἐμελλε νὰ ἐγ-
 καταλειφθῇ παρὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, μετὰ τὴν
 σκηνὴν τοῦ Γεθσημανῆ (ιδ. Ματθ. κς', 31 καὶ Μάρκ.
 ιδ', 27). Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἄλλην ἐποψὴν ἡ προφητεία

αὕτη ἐπληρώθη. Ὁ σκληροτράχηλος λαὸς τοῦ Ἰ-
 σραὴλ, ἐπάταξε «τὸν ποιμένα τὸν καλὸν» καὶ ἐπέ-
 σурен ἐφ' αὐτοῦ τὴν δικαίαν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ· οἱ
 Ῥωμαῖοι διεσκόρπισαν «τὸ ὑπολειφθὲν τρίτον», τὸ
 ὁποῖον «ἐδοκιμάσθη διὰ πυρὸς» καὶ δοκιμάζεται ἀκόμη
 «ἄχρις οὗ πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν» (Λουκ. κς', 24).

Εἰς τὰ ἐπόμενα ἐδάφια περιγράφει ὁ προφήτης
 τὴν μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφὴν τοῦ Ἰσραὴλ, εἰς δὲ
 τὰ κατόπιν, διὰ λίαν ποιητικοῦ ὕψους, τὴν ἐπέμ-
 βασιν τοῦ Κυρίου, πρὸς ἀπολύτρωσιν τοῦ λαοῦ αὐ-
 τοῦ. Ὁ ἐχθρικὸς τῷ Θεῷ δικαίμενος κόσμος ἐπι-
 χειρεῖ τελευταῖαν κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ ἀπόπειραν· κυ-
 ριεύει καὶ διακρύπτει τὴν Ἱερουσαλήμ· ἀπάγει εἰς
 αἰχμαλωσίαν τὸ ἥμισυ τῆς πόλεως· ὁ Κύριος ἐρχεται
 τότε πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ. Ὅπως ἐν τῷ καιρῷ τῆς
 ἀπειθείας ὁ Θεὸς ἐδοθήθησε τὰ ἔθνη κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ,
 οὕτω βοηθεῖ ἡδὴ τὸν Ἰσραὴλ ἐναντίον τῶν ἐθνῶν, με-
 τέρατκα καὶ σημεῖα. Ὅπου ὁ Θεὸς θέτει τὸν πόδα
 αὐτοῦ, ἡ γῆ τρέμει καὶ διασχίζεται, τὰ ὄρη σειόν-
 ται καὶ καπνίζουσιν, οἱ βουνοὶ σαλεύονται, αἱ πέτραι
 συντρίβονται (Ἐξοδ. ιδ', 18. Κριταὶ ε', 5. Ψαλμ. ξξ',
 9 καὶ ργ', 32. Γ'. Βασιλειῶν ιδ', 11. Νουμ. α', 5).

Τοιαύτη μοὶ φαίνεται, κατὰ τὴν ταπεινὴν μου
 γνώμην, ἡ μᾶλλον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Γραφῆς συν-
 ἄδουσα ἐρμηνεία τοῦ μέρους τούτου τῆς προφητείας
 τοῦ Ζαχαρίου. Τὸ ὅρος τῶν Ἐλαιῶν δὲν διεσχίσθη
 κατὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν· ἂν τοιοῦ-
 τὸν τι ὑπερφυσικὸν γεγονός ἐλάμβανε χώραν, θὰ
 ἐγνωρίζομεν τοῦτο εἴτε ἐν τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγ-
 γελίου, εἴτε ἐκ τῶν Πράξεων, ἐνθα περιγράφεται τό-
 σον γλαφυρῶς ἡ ἀνοδος τοῦ Κυρίου ἡμῶν πρὸς τὸν
 οὐράνιον Αὐτοῦ Πατέρα. Ὁ ποιητὴς τοῦ τροπικίου,
 τοῦ δόντος ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐκ Κύμης ἐρώτησιν, συν-
 ἔταξεν ἀναμφιβόλως αὐτὸ, ὑπ' ὅψιν ἔχων τὴν προ-
 φητείαν τοῦ Ζαχαρίου, ἀλλὰ κακῶς λίαν ἐνόησεν αὐ-
 τὴν, προκατελιγμένους ὦν ἐκ τῆς ἐπικρατούσης παρὰ
 τοῖς ἀρχαίοις ἰδέας, ὅτι ὁ Ἄδης εὐρίσκατο εἰς τὸ
 κέντρον τῆς γῆς.

Διατελῶ μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ.

Θεοχ. Ν. Βασιλείου.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Τὸ πρὸς τὸν Σάββατον ὁ βασιλεὺς ἀνήγγειλε τῷ
 προέδρῳ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου τοὺς ἀρραβῶνας
 τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἀλεξάνδρας μετὰ τοῦ Μεγάλου
 Δουκὸς τῆς Ρωσσίας Παύλου διὰ τῆς ἐξῆς ἐπιστολῆς·

«Κύριε πρωθυπουργέ,

Χαίρων ἀγγέλλω ὑμῖν τοὺς ἀρραβῶνας τῆς
 προσφιλοῦς μοι θυγατρὸς Ἀλεξάνδρας μετὰ τῆς
 Α. Α. Ὑψ. τοῦ Μεγάλου Δουκὸς τῆς Ρωσσίας
 Παύλου Ἀλεξάνδρουβιτς·

Ἐν Ἀθήναις τῇ 29 Ὀκτωβρίου 1888.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ»

Ἐπὶ τῷ χαρμῶν τούτῳ ἀγγέλλω καὶ ἡ
 «Σιών» μετέχουσα τῆς πανελληνίου εὐφροσύνης, εὐ-
 χεται τῷ Παναγῶν Θεῷ, ἵνα εὐλογῇ τοὺς ἀρρα-
 βῶνας τῶν ὑψηλῶν τούτων προσώπων, δωρήσῃται αὐ-
 τοῖς υἰαίαν, εὐδαιμονίαν καὶ μακροβιότητα, καὶ Ἀγγέ-
 λῳ ἀγαθῷ συνοδῶσιν αὐτοὺς δι' ὅλου τοῦ βίου αὐτῶν.

— Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Διονύσιος, καθ' ἃ
 ἔγραψαν αἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐφημερίδες,
 ἀπέσχε τῆς ἐπισήμου τελετῆς, τῆς γενομένης ἐπὶ τῇ
 εἰκοσιπενταετηρίδι τοῦ βασιλείου, ἀλλ' οὔτε εἰς τὸν
 βασιλέα διεβίβασε συγχαρητήρια ἐπὶ τῷ αἰσῷ τούτῳ
 γεγονότι.

— Μουσικὰ Ἐκκλησιαστικὰ ἐκθέματα εἰς
 τὰ Ὀλύμπια. Ἡ «Σιών» εὐχαρίστως ἀγγέλλει,
 ὅτι ὁ ἐκ Ζακύνθου κ. Π. Γριτσάνης, μουσικοδιδάσκα-
 λος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἑλληνικῆς Κοινότητος,
 συνέταξε πρὸς ἔκθεσιν εἰς τὰ Ὀλύμπια χειρόγραφον
 βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Μελῳδαί τῆς καθ' ἡμᾶς
 Ἐκκλησίας, γεγραμμένα διὰ τῶν δύο σημειογρα-
 φιδῶν, Ἐκκλησιαστικῆς τε καὶ Εὐρωπαϊκῆς, ἐν τε-
 τράφων δὲ ἁρμονίᾳ διεσυσταμέναι ὡς δοκίμια τῆς
 Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς κατὰ τὸ τετράφωνον».

Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ εἰσὶ συνεθεσμένα ἄσματα
 τινὰ τῆς θείας Λειτουργίας ἀπὸ τοῦ «Ἄγιος ὁ Θεὸς»

καὶ καθεξῆς κατὰ τοὺς Ἦχους τῆς Ἐκκλησίας,
 ὡς σχεδιάσματα.

Τὰ ἄσματα ταῦτα εἰσι γεγραμμένα δυσὶ σημειο-
 γραφίαις, τῇ Εὐρωπαϊκῇ πρὸς τὴν δεξιὰν σελίδα τοῦ
 βιβλίου, καὶ τῇ Ἐκκλησιαστικῇ πρὸς τὴν ἀριστεράν
 σελίδα.

Τὰ διὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς σημειογραφίας γεγραμμένα
 ἄσματα ἔχουσι προσέτι καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἁρμονίας
 μέρη τετραφώνως κατεστρωμένα, τὰ δὲ διὰ τῆς Ἐκ-
 κλησιαστικῆς σημειογραφίας εἰναι γεγραμμένα μόνον
 κατὰ μελωδίαν, ἀνεπιτηδείου οὔσης τῆς μουσικῆς ση-
 μειογραφίας πρὸς γραφὴν ἁρμονίας.

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο βιβλίον μετ' ἑτέρου ἀρτίως
 ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντος ἐν Ἀθήναις μουσικοῦ ἔργου, κομ-
 ψῶς δεδεμένον, παρέδωκεν εἰς τὴν Ὀλυμπικὴν Ἐκ-
 θεσιν, περὶ ὧν ἔλαβε τὴν σχετικὴν ἀπόδειξιν, ὡς πάντες
 οἱ ἐκθέται, ὧν τὰ ἔργα ἐγένοντο δεκτά.

Ἐπισυνάπτωμεν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα τὸν βραχὺν
 πρόλογον, ὃν ὁ κ. Γριτσάνης προέταξεν ἐν τῷ εἰρη-
 μένῳ χειρογράφῳ βιβλιαρίῳ.

Πρόλογος τοῖς Σεβαστοῖς Ἑλληνοδίκαις

Ἡ ἔκθεσις τῶν μετὰ χεῖρας τούτων Ἐκκλησια-
 στικῶν ἄσμάτων σκοπεῖ ὑποδείξει δι' ὀλίγων σχεδια-
 σμάτων, τίνι τρόπῳ ἡ μουσικὴ τῆς ἡμετέρας Ἐκ-
 κλησίας θὰ ἠδύνάτο νὰ προσυπολάβῃ τὴν ἁρμονίαν,
 ἄνευ παραλλαγῆς τοῦ ἀρχαίου χαρακτῆρος αὐτῆς.

Γνωστόν ἐστίν, ὅτι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ἰδίως δὲ ἀπὸ
 τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος, μεταξὺ τῶν ἀνα-
 φυέντων διαφόρων ζητημάτων, τῶν εἰς τὸν νέον πο-
 λιτικὸν βίον τοῦ ἔθνους ἀφορώντων, ὑπῆρξεν οὐκ ἔ-
 λασσον καὶ τὸ τῆς καθ' ἡμᾶς μουσικῆς καὶ μάλιστα
 τῆς Ἐκκλησιαστικῆς.

Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου πολλὰ ἐρρέθησαν
 καὶ ἐγράφησαν· τὸ δὲ ζήτημα τυγχάνει ἐτι ἄλυτον.
 Κατὰ περιόδους μετὰ θερμοῦ πόθου ἀναμοχλεύεται
 τοῦτο, ἐρ' ὃ διάφοροι συζητήσεις καὶ διατριβαὶ περὶ
 τούτου ἀντιτίθενται.

Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο κατὰ τὰς ἀσθενεῖς μου δυ-
 νάμεις ἔλαβον καὶ ἐγὼ πρὸ ἱκανῶν ἐτῶν μέρος τι ἐνερ-
 γείας, συντασσόμενος τῇ μεσάζουσῃ καὶ συντηρητικῇ
 μερίδι, μήτε τὴν παρὰδοσιν παραβλέπων, μήτε τὴν
 τῶν νεωτέρων χρόνων τέχνην ἀποδιοπομπαύμενος,
 ἔχων ὑπ' ὅψιν, ὅτι ἡ μουσικὴ, ὡς τέχνη, δὲν ἔχει ἀπο-
 στολὴν μόνον θρησκευτικὴν, ἀλλ' ὅτι ἀναγκαστὶ καὶ
 κατὰ πλείστας διαφόρους τοῦ ἀνθρωπίνου βίου πε-
 ριστάσεις.

Ἐν τῷ ζητήματι τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς
 πρόσκομα οὐχὶ μικρὸν χωρεῖ εἰς τὸ μέσον ἡ ἀμφιβο-
 λία μὴ, ἀσπαστῆς γενομένης τῆς ἁρμονίας, ἀπολε-
 σθῶσιν οἱ καλούμενοι Ὀκτὼ Ἦχοι τῶν Ἐκκλησια-
 στικῶν ἄσμάτων, ἡ μὴ παραλλάξῃ τι τῶν ἐν χρήσει
 τριῶν γενῶν τῆς μουσικῆς, Διατονικοῦ, Χρωματικοῦ
 καὶ Ἐναρμονίου.

Ὁ τοιοῦτος ὅμως φόβος δέον νὰ ἐκλίπῃ, διότι διὰ
 τῆς τέχνης, δύναται νὰ διατηρηθῶσι τὰ μὲν μετ'
 ἀκριβοῦς ἀκεραιότητος, τὰ δὲ κατὰ μεγίστην προσ-
 ἔγγισιν.

Τοιαύτης δὲ τινος ἐναρμονίου διαρρυθμίσεως γενο-
 μένης, ἡ ψαλμωδία τῆς Ἐκκλησίας θὰ προσκτήσῃ-
 ται τι τὸ ὑψηλὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς ἐν τοῖς Ναοῖς,
 ἄφ' ἑτέρου, μὴ διαφέρουσα καθ' ὁλοκληρίαν τῆς ἐν
 τῷ βίῳ ἐν χρήσει παντοίας κοσμικῆς μουσικῆς, θὰ
 εἰσαχθῇ ἐτι εἰς τὰ σχολεῖα καὶ αὐτὰς τὰς ἑλλη-
 νικὰς οἰκογενείας. Οὕτω δὲ πολλοὶ ὕμνοι τῆς ἡμε-
 τέρας Ἐκκλησίας γενήσονται γνωστοὶ τοῖς πᾶσιν, ἐν
 ὃ σήμερον μένουσι περιορισμένοι καὶ σχεδὸν ἄγνωστοι
 τῷ λαῷ, μὴ συμμάχουσης τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μου-
 σικῆς σημειογραφίας καὶ τῆς μονοτόνου διαρρυθμίσεως
 τοῦ μέλους πρὸς γενικὴν διάδοσιν αὐτῶν καὶ ἐκτὸς
 τῶν ἱερῶν Ναῶν.

Τοιούτων φρονημάτων ἐμφορούμενος παρίστημι τὰ
 πρὸντα ὀλίγα (καίτοι ἔγω πολλὰ ἄλλα κατὰ τὸ τε-
 τράφωνον συνεθεσμένα) Ἐκκλησιαστικὰ ἄσματα, ἐξ-
 αιτούμενος τὴν δικαίαν κρίσιν τῶν σεβαστῶν Ἑλλανο-
 δικῶν, ἀφορώντων οὐχὶ εἰς τὸ ποσὸν τῶν ἄσμάτων,
 ἀλλὰ πρὸς τὸν δι' αὐτῶν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν.

Μετὰ σεβασμοῦ καὶ ὑπολήψεως

Π. ΓΡΙΤΣΑΝΗΣ μουσικός.